ANDRZEJ POWAŁOWSKI

Publiczne prawo gospodarcze – zmiany możliwe czy konieczne?

Public Economic Law: Changes Possible or Necessary?

Abstract

Public economic law is the law of state intervention and influence – exercised by the state's organs and institutions – in the economy. It is also a form of normatively defined permissibility of state interference in the sphere of economic relations. It is also an expression of the state's authority in the economy, reflecting its capabilities and obligations, and at the same time referring to the rules and conditions, defined by the state, for the functioning of entrepreneurs, their rights and obligations. When treating public economic law as an already established and seemingly stable normative system, one must bear in mind that this system, its basic elements and aspects, should, on the one hand, be adapted to the social and economic needs (challenges) that are formulated and expressed. On the other hand, public economic law should be considered an instrument for the realization of a social market economy. Changes are often not only needed and possible, but in certain cases also necessary, especially when they concern the regulation of fundamental aspects and elements of the state's influence on the economy.

SŁOWA KLUCZOWE: gospodarka, państwo, wartości, zasady, przesłanki, prawo, podmioty, instrumenty

KEYWORDS: economy, state, values, principles, premises, law, entities, instruments

ANDRZEJ POWAŁOWSKI – profesor nauk prawnych, Uniwersytet Kaliski im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego, e-mail: andrzej.powalowski@gmail.com, ORCID – 0000-0001-5299-704X.

HTTPS://DOI.ORG/10.36128/GSAX5926

1 Wprowadzenie

Publiczne prawo gospodarcze (dalej również: PPG) to część systemu prawa obejmująca normy, które regulują proces oddziaływania państwa na gospodarkę, w tym czynności podejmowane przez państwo wobec podmiotów działalności gospodarczej. Jest to prawo interwencji, wpływu państwa – jego organów oraz instytucji – w sferę gospodarki. PPG to zarazem forma normatywnie określonej dopuszczalności ingerencji państwa w obszar stosunków gospodarczych. Jest ono także wyrazem władztwa państwa w gospodarce, odzwierciedla jego możliwości i powinności, a jednocześnie odnosi się do – określonych przez państwo – reguł i warunków funkcjonowania przedsiębiorców, ich praw i obowiązków[1].

W ujęciu normatywnym, na podstawie przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej publiczne prawo gospodarcze jest odzwierciedleniem roli państwa sprowadzającej się do określania i formowania społecznej gospodarki rynkowej[2]. Gospodarka rynkowa jest gospodarką wolną, czyli taką, w ramach której zapewniona i zagwarantowana zostaje możliwość wolnego (swobodnego) podejmowania i prowadzenia (oraz zakończenia) działalności gospodarczej[3]. Jednocześnie wolność działalności gospodarczej potraktowana została jako jeden z filarów społecznej gospodarki rynkowej – podstawy ustroju gospodarczego Polski, obok własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych. Oznacza to, że wolność działalności gospodarczej powinna zostać odpowiednio skorelowana z pozostałymi elementami ustroju gospodarczego – własnością prywatną oraz solidarnością, dialogiem i współpracą partnerów społecznych – w celu zapewnienia prawidłowego i efektywnego funkcjonowania gospodarki rynkowej, z jednoczesnym respektowaniem i uwzględnianiem interesu publicznego (społecznego). Społeczna gospodarka rynkowa jest zatem *sui generis* mechanizmem, postępowaniem (procedurą) o charakterze społecznym, gospodarczym i prawnym, mającym niejako z założenia kojarzyć ze sobą

1 Zob. Kazimierz Strzyczkowski, *Prawo gospodarcze publiczne* (Warszawa: Wolters Kluwer, 2023), 17–106.

2 Zob. Tadeusz Włudyka, *Model społecznej gospodarki rynkowej a transformacja ustrojowa polskiej gospodarki. Analiza prawnogospodarcza* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2002), 124, 191 i n.

3 Zob. Maria Lissowska, *Instytucje gospodarki rynkowej w Polsce* (Warszawa: C.H. Beck, 2008).

i korelować dwie kategorie, do których należą: wolny rynek i potrzeby społeczne[4]. Publiczne prawo gospodarcze tworzy, na potrzeby tego mechanizmu, odpowiednią podstawę normatywną.

Podstawą wyodrębnienia publicznego prawa gospodarczego jest teza, według której przedmiotem tego prawa (zespołu norm) są funkcje i zadania państwa w sferze gospodarki i wszelkie konsekwencje prawne ich wykonywania. Prawo to obejmuje stosunki prawne, które kształtują się w relacji między organami państwa a podmiotami działalności gospodarczej. Podmioty te są zarówno adresatami działań państwa, jak i ich inicjatorami, a nawet inspiratorami, oczekującymi podjęcia stosownych działań przez organy państwa. W obszarze owych stosunków prawnych mieszczą się kompetencje organów państwa, instrumenty (środki), procedury podejmowania przez nie decyzji i wyrażania określonego stanowiska (np. poprzez stanowienie norm) oraz prawa i obowiązki podmiotów działalności gospodarczej wraz z warunkami i formami ich realizacji oraz gwarancjami ochrony. Kształtowanie wskazanych stosunków prawnych dokonuje się zazwyczaj przy wykorzystaniu metod i instrumentów o charakterze administracyjnoprawnym, choć korzysta się coraz częściej z rozwiązań właściwych prawu cywilnemu i karnemu, jak i prawu finansowemu. Pośredni wpływ na stosunki prawne w ramach obszaru gospodarki ujmowanej jako zespół funkcji oraz różnych podmiotów praw i obowiązków ma także wiele czynności o charakterze faktycznym, w tym organizatorskim, ale także nakreślana i realizowana polityka gospodarcza i społeczna.

Traktując o PPG jako o ukształtowanym już i, jak się wydaje, stabilnym systemie normatywnym, trzeba jednak brać pod uwagę okoliczność, iż system ten, jego podstawowe elementy i aspekty powinny zostać, z jednej strony, dostosowane do formułowanych i wyrażanych potrzeb (wyzwań) społecznych i gospodarczych, z drugiej zaś publiczne prawo gospodarcze należy uznawać za instrument realizacji społecznej gospodarki rynkowej. Zmiany niejednokrotnie są nie tylko potrzebne i możliwe, ale w pewnych przypadkach także konieczne, zwłaszcza gdy dotyczą one normowania podstawowych aspektów i elementów oddziaływania państwa na gospodarkę.

4 Zob. np. Władysław Skrzydło, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, LEX/el. 2013, komentarz do art. 20; Ksawery Complak, „Komentarz do art. 22", [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. Monika Haczkowska (Warszawa: Wolters Kluwer, 2014).

2 | Zakres i przedmiot publicznego prawa gospodarczego

Nazwa dyscypliny, czyli „Publiczne prawo gospodarcze" przesądza w znaczącej mierze o kryteriach jej wyodrębnienia w ramach systemu prawa i zarazem o jej zakresie, ten zaś pozwala na przypisanie publicznemu prawu gospodarczemu problematyki związanej z aktywnością prawodawcy, objętej stosowaniem, będącej przedmiotem komentarzy, badań naukowych i dydaktyki.

Ustalając zakres publicznego prawa gospodarczego, należy najpierw skonstatować, że wyodrębnienie tej dyscypliny w ramach systemu prawa już się dokonało i co do zasady zostało ono zaakceptowane przez doktrynę[5]. Aktualne jest jednak wskazanie na jej granice i czynniki wyróżniające oraz pytanie, w jakim stopniu przesądzają one o możliwościach wprowadzenia delimitacji pomiędzy PPG a innymi dyscyplinami prawa. Przy tym ani owe granice nie są jednoznacznie zakreślone, ani nie ma pełnego, kompleksowego ustalenia instytucji materialnych i formalnych przynależnych do PPG. Wydaje się, że u podstaw takiej niejednoznaczności i braków spoczywają niekonsekwencje działań normotwórczych związane choćby z ustaleniami dotyczącymi działalności gospodarczej i jej znamion[6] oraz podmiotów, słabą korelacją pomiędzy poszczególnymi regulacjami sektorów infrastrukturalnych, niejasnością związków prawa publicznego i prywatnego w przedmiocie normowania gospodarki. Brakuje ustaleń normatywnych pozwalających na określenie tego, co w sposób ogólny i właściwie bezrefleksyjny nazywane jest gospodarką, a badając PPG nie zawsze potrafimy kojarzyć ze sobą oraz rozróżniać instytucje funkcjonalne, takie jak np. gospodarowanie (nieruchomościami), zarządzanie (mieniem państwowym) i organizowanie (procesu inwestycyjnego) oraz łączyć ze sobą gospodarki: narodową i komunalną. Zakres publicznego prawa gospodarczego jest nadto trudny do ustalenia wobec przyjętych przez prawodawcę technik

5 Jan Grabowski, „Kryteria wyodrębnienia, przedmiot i zakres publicznego prawa gospodarczego", [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. VIIIA, *Publiczne prawo gospodarcze*, red. Jan Grabowski, Leon Kieres, Anna Walaszek-Pyzioł (Warszawa: C.H. Beck, 2013), 15–18; Andrzej Powałowski, „Wprowadzenie", [w:] *Prawo gospodarcze publiczne*, red. Andrzej Powałowski (Warszawa: C.H. Beck, 2020), 1 i n.

6 Zob. na ten temat Andrzej Powałowski, „Zakres i przedmiot publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski (Warszawa: C.H. Beck, 2026), 8 i n.

legislacyjnych zakładających znaczącą szczegółowość, a jednocześnie kompleksowość i w efekcie wielowątkowość regulacji ustawowych.

Odnośnie przedmiotu publicznego prawa gospodarczego celowe jest wskazanie na te sfery (obszary) normatywne, a zarazem problemy i zbiory zagadnień (kwestii), które mieszczą się w jego zakresie z uwagi na możliwość uznania ich za mające związek z gospodarką i interwencją państwa w jej sferę. Konieczne zatem jest skonstatowanie, jakie tematy badawcze powinny być podnoszone, jaka jest ich sekwencja i wzajemne relacje, a także praktyczna przydatność. Nie jest to bynajmniej proste zadanie, ponieważ charakter elementów zarówno zakresu, jak i przedmiotu publicznego prawa gospodarczego jest bardzo zróżnicowany. W części z nich dominujący jest aspekt podmiotowy, w innych funkcjonalny, a ponadto we wszystkich z badanych elementów, instytucji i konstrukcji prawnych aspekty podmiotowe związane są, z różnym natężeniem, z aspektami funkcjonalnymi[7].

Istotne jest nadto, że zakres, a w konsekwencji przedmiot publicznego prawa gospodarczego nieustannie poszerza się, a to wobec pojawiania się w gospodarce nowych obszarów aktywności nie tylko podejmowanej przez podmioty działalności gospodarczej, ale także aktywności państwa, jego organów i innych publicznych jednostek organizacyjnych. W szczególności trzeba wskazać na sferę bezpieczeństwa i obronności, transportu, w tym przede wszystkim lotniczego i kolejowego, elektromobilności, energetyki jądrowej, pozyskiwania i wykorzystywania energii ze źródeł odnawialnych, budowy urządzeń infrastrukturalnych.

W ślad za zmianami zakresu i przedmiotu oddziaływania państwa na gospodarkę następują także zmiany publicznego prawa gospodarczego. Konieczne staje się stworzenie odpowiednich modeli zarządzania nowymi obszarami aktywności gospodarczej i organizatorskiej, a zatem opracowanie systemów normatywnych oddziaływania państwa na gospodarkę i określenie ich części składowych o charakterze organizacyjnym i podmiotowym, ustalenie ogółu praw i obowiązków poszczególnych podmiotów (zarówno kompetencji organów państwa, jak i zakresu swobód przedsiębiorców) oraz różnorodnych relacji pomiędzy wskazanymi podmiotami i obowiązujących procedur.

7 Zob. Powałowski, „Zakres i przedmiot publicznego prawa gospodarczego", 1 i n.

3 Aksjologia, przesłanki i zasady

To jednak nie przedmiot (a więc gospodarka w ujęciu podmiotowym, przedmiotowym i funkcjonalnym) publicznego prawa gospodarczego określa jego istotę. Gospodarki – w różnych jej aspektach – dotyczyło bowiem początkowo ujmowane kompleksowo prawo gospodarcze[8], obecnie zaś zarówno publiczne, jak i prywatne prawo gospodarcze. W sytuacji postrzegania publicznego prawa gospodarczego jako wyodrębnionej w systematyce prawa dyscypliny i zaznaczania jej swoistej autonomii, a nadto potrzeby zachowania i utrwalenia tej odrębności, konieczne jest odwołanie się, przyjęcie, określenie i uznanie katalogu wartości, a w konsekwencji zasad i przesłanek publicznego prawa gospodarczego.

Wartości to dobra, które prawodawca chce chronić i promować, wobec tego wprowadza je do porządku prawnego. W efekcie tego podlegają one swoistej transformacji i z imponderabiliów stają się normami wypełniającymi treścią odpowiednie przepisy. Można jednak zakładać, że oprócz wartości akceptowanych i przeniesionych na grunt prawa mamy do czynienia także z wartościami niedostrzeganymi przez prawodawcę, ale mającymi znaczenie głównie w perspektywie ocen obowiązującego prawa, w tym określania jego celów i jakości, poszczególnych instytucji organizacyjnych i funkcjonalnych, w tym środków oddziaływania państwa na gospodarkę. Zresztą oceny takie są funkcją wszystkich wartości, gdyż weryfikują one nakreślane przez prawodawcę poszczególne konstrukcje i instytucje prawne[9].

Ważną kwestią jest dokonanie wyboru takich wartości, które odnieść można do poszczególnych elementów systemu prawa, choć niewątpliwie w znaczącej mierze jest to zadanie samego prawodawcy dążącego do wykazania przesłanek przyjęcia określonych aktów prawnych. Ten proces wyboru znajduje zastosowanie na etapie formułowania projektów tekstów prawnych i to w szczególności wtedy, gdy określane są „nośniki wartości”,

8 Dyskusja na temat celowości wyodrębnienia, istoty oraz zakresu i przedmiotu prawa gospodarczego została zainicjowana na łamach kwartalnika *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*. Zob. podsumowanie dyskusji: Teresa Rabska, „Jakie prawo gospodarcze? – próba odpowiedzi” *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, nr 1 (1993): 19 i n.

9 Zob. obszernie na ten temat: *Aksjologia publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski (Warszawa: C.H. Beck, 2024), XXXIII–XXXIV.

zasady danego aktu, w tym jego instytucje materialne i formalne, ale także wtedy, gdy ustala się treść ewentualnej preambuły oraz klauzul generalnych.

Wybór wartości dokonany przez prawodawcę powinien być właściwy z perspektywy ogółu założeń danego aktu, choć bywa, że jest on selektywny, niekompletny, a wartości bywają wobec siebie nierównoważne, a nawet mogą pozostawać ze sobą w kolizji[10]. Jest tak zapewne, ponieważ ich dobór odznacza się subiektywizmem i to pomimo tego, że dotyczy on działań prawodawcy, który przy wykorzystaniu wartości uzasadnia wprowadzanie do systemu prawa poszczególnych aktów i zapewnia, by akty te były spójne z wybranymi wartościami. Efekty tych działań nie zawsze wydają się satysfakcjonujące. Wiele przy tym zależy od kategorii i charakteru samych wartości wkomponowanych w dany akt prawny, w szczególności wówczas, gdy wywodzą się one z różnych systemów. Niełatwe są do pogodzenia ze sobą wartości ekonomiczne, społeczne, polityczne i etyczno-moralne, a na gruncie publicznego prawa gospodarczego może się to ujawniać nader wyraziście, a to z racji zróżnicowanego przedmiotu unormowań.

Rolą wartości jest udzielenie odpowiedzi na pytania: dlaczego należy wprowadzić do porządku prawnego dany akt prawny i jakie cele powinny zostać poprzez jego obowiązywanie osiągnięte. Są to pytania odnoszące się do treści prawa i reguł jego stosowania.

Punktem bazowym dla PPG i jego wartości jest społeczna gospodarka rynkowa, o której traktuje art. 20 Konstytucji RP[11]. To zasada będąca przesłanką i źródłem określonych wartości, to na jej kanwie wykreować można dalsze zasady i przyjąć aksjologię publicznego prawa gospodarczego. Na państwie – stosownie do istoty społecznej gospodarki rynkowej – spoczywa obowiązek oddziaływania na gospodarkę w kierunku zapewnienia, by działalność gospodarcza przedsiębiorców, co do swego charakteru wolna (swobodna), uwzględniała interes publiczny, w tym społeczny. Jedynie

10 Dotyczy to w szczególności wartości związanych z prawem działalności gospodarczej, prawem konkurencji i gospodarką komunalną; zob. w tych kwestiach odpowiednio: Andrzej Powałowski, 55 i n.; Konrad Kohutek, 91 i n.; Leon Kieres, 183 i n. (wypowiedzi wymienionych autorów zawarte są w przytoczonym opracowaniu: *Aksjologia publicznego prawa gospodarczego*).

11 Zob. Artur Żurawik, „Zasady ogólne publicznego prawa gospodarczego", [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. VIIIA, *Publiczne prawo gospodarcze*, red. Jan Grabowski, Leon Kieres, Anna Walaszek-Pyzioł (Warszawa: C.H. Beck, 2013), 439 i n.; także Andrzej Powałowski, „Społeczna gospodarka rynkowa w prawie polskim" *Gdańskie Studia Prawnicze*, t. XXXVII (2017): 51–62.

w szczególnych przypadkach polegać to może na stosowaniu instrumentów reglamentacyjnych wobec gospodarki, przede wszystkim zaś na różnorakiej, szeroko ujmowanej regulacji prawnej dotyczącej tworzenia odpowiednich warunków i ram prawnych dla podmiotów gospodarki.

W pierwszej kolejności wskazać należy na takie wartości, jak: interes publiczny (społeczny), gospodarkę rynkową, wolność działalności gospodarczej, własność prywatną oraz dialog, współpracę i solidarność podmiotów działalności gospodarczej i konsumentów (*sensu largo*) dóbr i usług. One to wyznaczają zakres publicznego prawa gospodarczego, w jego ramach natomiast pomieszczony zostaje przedmiot PPG[12].

Istnieją przy tym wartości o charakterze podstawowym, które wprawdzie, formalnie rzecz ujmując, nie odnoszą się do publicznego prawa gospodarczego, to jednak przypisywane powinny być do obszaru regulacji tego prawa. Należą do nich wymienione w rozdziale II Konstytucji RP wolności i prawa człowieka i obywatela. One to niewątpliwie powinny korzystać z pierwszeństwa w konfrontacji z wartościami związanymi nawet ze społeczną gospodarką rynkową, w tym np. tymi, które wiążą się z zaspokajaniem potrzeb społecznych[13]. Na tym tle mogą zresztą powstawać istotne wątpliwości co do tego, w jaki sposób i z jakim efektem usuwane mogą być kolizje pomiędzy obiema grupami wartości. Z powodów praktycznych, a niekiedy ze względu na potrzeby związane z doraźnym zaspokojeniem interesu publicznego, a nawet grupowego, preferowane mogą być wartości związane ze społeczną gospodarką rynkową i jej regulacją normatywną, a pomijane wartości odnoszące się np. do życia i zdrowia ludzkiego oraz bytu i aktywności obywatelskiej. Nie można takich sytuacji wykluczyć w warunkach intensywnego rozwoju społecznego i gospodarczego oraz rosnącego znaczenia państwa w tych dwu obszarach. Prawodawca zdaje się jednak nie dostrzegać wskazanego problemu hierarchii wartości, co w konsekwencji oznacza konieczność jego rozstrzygania w drodze orzecznictwa oraz w drodze stosowania prawa.

12 Na temat wartości w publicznym prawie gospodarczym zob. w szczególności Adam Szafrański, „Aksjologia publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski (Warszawa: C.H. Beck, 2026), 25 i n. oraz powołana tam literatura.

13 Marek Piechowiak, „Pomiędzy wolnością negatywną a obiektywnym dobrem. O trzech modelach procedur prawotwórczych", [w:] *Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Smyczyńskiego*, red. Marek Andrzejewski, Leszek Kociucki, Małgorzata Łączkowska, Anna N. Schulz (Toruń: TNOiK, 2008), 929.

Zadaniem orzekających oraz stosujących prawo jest aktualizowanie norm poprzez odnoszenie ich do konkretnych przypadków postrzeganych w kontekście wartości, w tym także ich zbiorów związanych z koncepcjami politycznymi, społecznymi i ekonomicznymi leżącymi u podstaw (źródeł) konkretnej ustawy. Istotne wydaje się, by aktualizowanie to nie pomijało wartości ludzkich i obywatelskich, wszak człowiek (obywatel) jest niezwykle ważnym elementem systemu publicznego prawa gospodarczego[14]. Nie znaczy to jednak, że wobec roli wartości prawo można uznawać jedynie za kontekst owych wartości. Punktem wyjścia dla stosowania prawa powinna być zawsze jego treść i jego powszechne rozumienie. Tym samym to przede wszystkim prawodawca powinien starać się o to, by tworzone z różnymi intencjami i przy wykorzystaniu i uwzględnieniu wielu wartości prawo było w pełni spójne, logiczne i kompleksowe. W przypadku publicznego prawa gospodarczego powinno ono mieć na względzie wyzwania zmieniającego się zakresu i przedmiotu tego prawa oraz jego wartości[15].

Z kolei zasady prawa należy traktować jako narzędzia umożliwiające realizację wartości ważnych z punktu widzenia danej dyscypliny prawa. Zasady prawa są nieodłącznym elementem każdego systemu prawa i stanowią niejako element wiążący normy prawne danej gałęzi prawa w jedną logiczną całość[16]. Mówiąc o zasadach prawa musimy odnieść się do konkretnych rozstrzygnięć normatywnych, wyodrębnionych przez ustawodawcę bądź przez orzecznictwo lub doktrynę z grupy pozostałych norm prawnych[17]. W publicznym prawie gospodarczym to znowu kategoria społecznej gospodarki rynkowej powinna zostać potraktowana jako podstawowa zasada normatywna. To ona powinna zapewnić równowagę pomiędzy realizacją interesu publicznego a ochroną praw jednostki. Zawarte w niej wartości powinny być przez ustawodawcę

14 Antoni Kość, „Relacja prawa do polityki w demokratycznym państwie prawa" *Roczniki Nauk Prawnych*, z. 1 (2002): 15.

15 Michał Romanowski, „Prawo to kontekst. Fundamentalnie nie zgadzam się z HFPC w sprawie jej stanowiska wobec decyzji ministra kultury w sprawie mediów publicznych i PAP", https://monitorkonstytucyjny.eu/archiwa/27414 [dostęp: 29.12.2025].

16 Tak Andrzej Panasiuk, „Zasady publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski (Warszawa: C.H. Beck, 2026), 63.

17 Sławomira Wronkowska, „Więź treściowa systemu norm prawnych – zasady prawa", [w:] Andrzej Redelbach, Sławomira Wronkowska, Zygmunt Ziembiński, *Zarys teorii państwa i prawa* (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994), 225 i n.

uznane za najistotniejsze na gruncie PPG i wobec tego podlegające ochronie prawnej, a to z racji ich ulokowania w Konstytucji RP. Z tych samych powodów obowiązkiem prawodawcy jest zapewnienie, by do ustawodawstwa zwykłego, w ramach szczegółowych regulacji przeniknęły wartości mieszczące się w zasadzie społecznej gospodarki rynkowej oraz by wskazana zasada znalazła odzwierciedlenie w tych regulacjach. Powinno się to zatem sprowadzać do zagwarantowania zgodności ustawodawstwa zwykłego z zasadą społecznej gospodarki rynkowej i zawartymi w niej wartościami, choć niezależnie od tego, w związku z zachodzącymi zmianami w zakresie i przedmiocie publicznego prawa gospodarczego, konieczne jest także, by nowe regulacje i konstrukcje nie naruszały istoty owej zasady[18].

Jest wreszcie kwestia przesłanek publicznego prawa gospodarczego, którą wiązać należy z przyczynami ingerencji państwa w gospodarkę. Nie ma, jak się wydaje, żadnych wątpliwości co do potrzeby takiej ingerencji i to niezależnie od warunków społecznych, ekonomicznych i ustrojowych funkcjonowania państwa[19].

Podkreśla się zasadnie, że podstawową (ogólną) przesłanką PPG „jest niemożność realizacji pożądanych celów socjalnych i/lub ekonomicznych za pomocą mechanizmów rynkowych (tzw. niewidzialna ręka rynku). Zaistnienie wskazanej przesłanki uzasadnia ingerencję administracji w gospodarkę, stanowiąc przejaw tzw. widzialnej ręki państwa oraz nadając aksjologiczno-systemową legitymację publicznego prawa gospodarczego"[20]. Zawodność (nieprzewidywalność) rynku może powodować wystąpienie wielu zróżnicowanych sytuacji, które są społecznie niepożądane i wymagających interwencji państwa.

Występują zresztą sytuacje, niekoniecznie mające kontekst gospodarczy, ale mające wpływ na relacje zachodzące w gospodarce i wymagające ingerencji ze strony państwa. Wskazać można choćby na sytuacje związane z pandemią COVID-19, wojną na Ukrainie i na Bliskim Wschodzie, czy rozwojem rynków cyfrowych.

---

18 Na temat zasad publicznego prawa gospodarczego zob. Panasiuk, „Zasady publicznego prawa gospodarczego", 63 i n.

19 Na temat przesłanek PPG zob. Konrad Kohutek, „Przesłanki publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski (Warszawa: C.H. Beck, 2026), 47 i n.

20 Tadeusz Kocowski, „Cele reglamentacji", [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. VIIIA, *Publiczne prawo gospodarcze*, red. Jan Grabowski, Leon Kieres, Anna Walaszek-Pyzioł (Warszawa: C.H. Beck, 2013), 684.

Istnieją także wtórne, w stosunku do wymienionej, przesłanki ingerencji państwa, a zarazem ograniczenia wolności działalności gospodarczej. Mają one umocowanie normatywne w art. 22 Konstytucji RP, przy czym pierwszą jest aksjologiczna przesłanka ważnego interesu publicznego, drugą wymóg wprowadzenia ograniczenia w drodze ustawy (przesłanka formalna).

Pierwsza, materialna przesłanka nie budzi wątpliwości co do zasadności jej sformułowania i charakteru prawnego. Trudne jest jednak wypełnienie tej klauzuli generalnej określoną treścią. Państwo może bowiem, co do zasady, uznawać realizację różnych działań i dążenie do – także różnych – celów, za zgodne z ważnym interesem publicznym, nawet wówczas, gdy działania te i cele, obiektywnie rzecz ujmując, nie będą miały charakteru publicznego i gdy wcale nie będą „ważne", choć oczywiście także można ową „ważność" odpowiednio uzasadnić i połączyć ją nawet z domniemanym, sztucznie wykreowanym interesem publicznym[21]. Można wszakże przyjmować również pogląd, zakładający, że każdy interes wyartykułowany przez organy państwa jako instytucji publicznej, a zarazem publicznej reprezentacji określonej społeczności, jest interesem publicznym mającym znaczenie społeczne, a jego (interesu publicznego) ranga jako ważnego zależna jest od samego faktu dostrzeżenia go przez organ państwa. Być może należałoby oczekiwać, że prawodawca wskaże, każdorazowo przy powoływaniu się na ważny interes publiczny oraz przy wprowadzaniu ograniczeń wolności działalności gospodarczej, na odpowiednią kategorię, postać tego interesu. Dotychczasowa praktyka w tym względzie nie sprzyja transparentności publicznego prawa gospodarczego.

Nie jest przy tym wiadome, czy interes publiczny jest tożsamy z interesem społecznym i czy w konsekwencji ograniczenia wolności działalności gospodarczej czynione w interesie publicznym zgodne będą z interesem społecznym w obszarze funkcjonowania gospodarki[22]. Interes społeczny może być jedynie kategorią domyślną, ewentualnie domniemaną po stronie państwa, zaś wyrazistą i zdefiniowaną w konkretnej sytuacji, w określonym

21 Na temat „ważności" interesu publicznego zob. Marek Szydło, *Wolność działalności gospodarczej jako prawo podstawowe* (Bydgoszcz–Wrocław: Wydawnictwo Branta, 2011), 186–189; zob. także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 lipca 2008 r., K 46/07, OTK-A 2008, nr 6, poz. 104.

22 Zob. w tej kwestii Artur Żurawik, „»Interes publiczny«, »interes społeczny« i »interes społecznie uzasadniony«. Próba dookreślenia pojęć" *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, nr 2 (2013): 57–69. W tej kwestii obszernie wypowiadał się także Szydło, *Wolność działalności gospodarczej jako prawo podstawowe*, 165 i n.

czasie przez społeczeństwo lub jego grupę. Żadna z kategorii wskazanych interesów nie jest definiowana i nie są one rozróżniane na gruncie Konstytucji RP.

Można przy tym oczekiwać, by kategorię interesu publicznego doprecyzowywało ustawodawstwo zwykłe, skoro Konstytucja RP tego nie czyni. Mogłoby to, jak się wydaje, mieć miejsce niejako przy okazji odnoszenia się do tej kategorii na gruncie poszczególnych ustaw, choćby poprzez wskazanie celów, do których powinno się dążyć uwzględniając interes publiczny lub w drodze uzasadnienia przyczyny, dla której podejmowane są działania organów państwa polegające na ograniczaniu wolności działalności gospodarczej. Jest to istotne, ponieważ nie ma jednego, ogólnie rozumianego interesu publicznego, a interesy takie przybierają różną treść. Przykładowo tylko można wskazać na kwestię bezpieczeństwa państwa, interesów konsumentów, ochronę rynku krajowego, potrzeby środowiska, stabilność cen, zrównoważenie bilansu płatniczego, ochronę niektórych podmiotów gospodarki, pomoc publiczną, potrzeby związane z ochroną zdrowia obywateli itp. Tym samym chodzi o odejście od ogólnej formuły interesu publicznego, która w obecnym stanie prawa wykorzystywana jest dla ukrywania intencji i zamiarów tych podmiotów, które mogą legalnie podejmować działania prowadzące do ograniczania wolności działalności gospodarczej.

Jeśli zasadnie przyjąć, że formuła interesu publicznego może być przesłanką ograniczenia wolności działalności gospodarczej, a w konsekwencji zawężania lub zmiany charakteru gospodarki rynkowej, to nie można zarazem godzić się na akceptację dowolnych, niezidentyfikowanych co do celu i treści działań podejmowanych w imię interesu publicznego. Konstytucja RP bowiem, tworząc prawną konstrukcję społecznej gospodarki rynkowej i wskazując na jej filary (art. 20), a także traktując o możliwościach ograniczania wolności działalności gospodarczej jako jednego z tych filarów, nie daje żadnego przyzwolenia dla wykluczenia lub znaczącego ograniczenia wolności i zanegowania gospodarki rynkowej i to nawet w imię ważnego interesu publicznego.

Wątpliwości powstają także i wtedy, gdy uznamy, że istnieje związek pomiędzy reglamentacją wolności działalności gospodarczej na podstawie art. 22 Konstytucji RP a reglamentacją wolności i praw człowieka i obywatela na podstawie art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Wskazać tu można na: organizację zarządu tzw. dobrami publicznymi, konieczność zaspokajania zbiorowych potrzeb społecznych, potrzebę zapewnienia rozwoju inwestycji

(w dziedzinach, które dla prywatnych przedsiębiorców są obarczone zbyt dużym ryzykiem[23]), a także monopole naturalne, ochronę konsumenta, stabilność rynków finansowych, bezpieczeństwo energetyczne. Wartości te, jak można przyjąć, również uzasadniają, a nawet obligują do ingerencji państwa w gospodarkę. Co więcej, niektóre akty ustawowe wyliczają – zazwyczaj przykładowo – wartości, jakie podlegają ochronie w ważnym (lub „nadrzędnym") interesie publicznym, tworząc w tej materii szerszy katalog niż ten wcześniej wskazany, jak np. zdrowie publiczne, utrzymanie równowagi finansowej systemu zabezpieczenia społecznego, ochrona konsumentów, usługobiorców i pracowników, uczciwość w transakcjach handlowych, zdrowie zwierząt, własność intelektualna, cele polityki społecznej[24].

4 Podmioty

Centralnymi podmiotami publicznego prawa gospodarczego są przedsiębiorcy i inne podmioty działalności gospodarczej, będące w swojej większości podmiotami wielu praw (i obowiązków) o charakterze podstawowym, mających swe źródło w Konstytucji RP, a na jej kanwie w ustawie – Prawo przedsiębiorców[25]. Chodzi tu przede wszystkim o przedsiębiorców wszelkich kategorii, w tym publicznych, a także o podmioty działalności gospodarczej niemieszczące się w konstrukcji prawnej przedsiębiorcy. Są to zarazem podmioty wolności działalności gospodarczej, co oznacza ich postrzeganie w aspekcie aksjologiczno-funkcjonalnym[26]. Do specyfiki tych podmiotów (wykonujących tak czy inaczej rozumianą działalność gospodarczą) dostosowane są (powinny być) główne instytucje prawne publicznego prawa gospodarczego, zaś realizacja wszelkich wartości, zasad, przesłanek urzeczywistnianych (wprowadzanych) przez to prawo powinna być niezbędnie związana z konstrukcją normatywną oraz z racjami

23 Zob. np. Grabowski, „Kryteria wyodrębnienia, przedmiot i zakres publicznego prawa gospodarczego", 12.

24 Zob. art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. Dz. U. z 2025 r., poz. 89).

25 Zob. ustawę z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (t.j. Dz. U. z 2025 r., poz. 1480 ze zm.).

26 Zob. na temat podmiotów działalności gospodarczej: Marek Szydło, „Podmioty publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski (Warszawa: C.H. Beck, 2026), 121 i n.

aksjologicznymi odzwierciedlającymi interesy i potrzeby przedsiębiorców i innych podmiotów działalności gospodarczej.

Podmiotami publicznego prawa gospodarczego są także podmioty mieszczące się w strukturze organizacyjnej państwa i związane z aparatem państwa, a więc znajdujące się w sferze, nad którą władze publiczne sprawują instytucjonalno-organizacyjną kontrolę, a także nadzór. Są to podmioty państwowe, w tym także składające się na samorząd terytorialny, a także podmioty spoza struktury organizacyjnej państwa, w tym również osoby fizyczne i tworzone przez nich w ramach prywatnej autonomii jednostki organizacyjne, którym państwo (jego organy) przekazują do wykonywania (realizacji) niektóre zadania publiczne. W tej grupie podmiotów mieszczą się w szczególności: Skarb Państwa, jednostki samorządu terytorialnego, organy administracji publicznej (gospodarczej), niezależne organy regulacyjne i ich sieci, organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego, podmioty prywatnoprawnie zorganizowanej działalności gospodarczej (np. zarządcy specjalnych stref ekonomicznych) oraz organizacje międzynarodowe o charakterze gospodarczym. Z perspektywy publicznego prawa gospodarczego są to podmioty, które można określić mianem „administrujących", a więc organizujących, inicjujących, oddziałujących, ingerujących w sferę działalności gospodarczej wszystkich tych podmiotów, które działalność taką wykonują (prowadzą). Podmioty takie można konsekwentnie określić jako „administrowane", czyli takie, które podlegają z mocy prawa tym wszystkim działaniom, które mieszczą się w zakresach kompetencji podmiotów „administrujących".

W praktyce czasami dochodzi do sytuacji, w których podmioty „administrujące" mają w konkretnych relacjach prawnych status podmiotów „administrowanych". Jest tak w przypadku Skarbu Państwa lub podmiotu reprezentującego, gdy są one adresatami decyzji administracyjnej[27], a z kolei podmioty „administrowane" stają się w konkretnych stosunkach prawnych podmiotami „administrującymi"; np. przedsiębiorcy, tacy jak w szczególności: spółki komunalne, prywatne uczelnie wyższe, podmioty zajmujące się certyfikacją lub bezpieczeństwem technicznym, zarządzający

27 Dotyczy to np. sfery gospodarowania nieruchomościami (wywłaszczenie nieruchomości, nabycie prawa własności nieruchomości), budownictwa (decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu), ochrony środowiska (decyzja w sprawie usunięcia odpadów) oraz podatków i opłat lokalnych (decyzja nakładana przez organy gminy na właściciela nieruchomości – Skarb Państwa).

infrastrukturą, w tym kolejową, pocztową i energetyczną, mogą zostać wyposażeni na podstawie prawa we władztwo publiczne, a więc możliwość kształtowania swoich relacji z innymi podmiotami na podstawie decyzji administracyjnej.

5 | Instrumenty

Szczególnie charakterystyczną cechą publicznego prawa gospodarczego jest także i to, że oddziaływanie państwa na gospodarkę jest wieloelementowym systemem, określonym przez prawo. Jak wcześniej wskazano, w systemie tym mieszczą się podmioty, z jednej strony oddziałujące (wpływające, interweniujące), z drugiej zaś te, do których to oddziaływanie jest skierowane. Pomiędzy podmiotami oddziałującymi, czyli organami i jednostkami organizacyjnymi, a adresatami tego oddziaływania, głównie przedsiębiorcami, kształtują się różnorodne relacje wynikające (będące konsekwencjami) z faktu stosowania różnego rodzaju instrumentów wpływu państwa na gospodarkę. Zresztą relacje te wytyczają obszar badawczy (zakres) i przedmiot publicznego prawa gospodarczego, co znajduje (powinno znaleźć) odzwierciedlenie w źródłach tego prawa za sprawą państwa-prawodawcy.

PPG „wyrosło" na gruncie prawa administracyjnego, korzysta z jego metodologii i instrumentarium, ale od dawna jest i powinno znajdować wspólne z prywatnym prawem gospodarczym płaszczyzny badawcze. Wydaje się, że nawet nie należy zbyt wyraźnie zaznaczać linii delimitacji tych obszarów. Nie znaczy to jednak, że nie powinno się dążyć do wskazywania kryteriów wyodrębniania PPG w systematyce prawa[28].

Typowe dla publicznego prawa gospodarczego instrumenty oddziaływania państwa na gospodarkę to takie, których charakter łączyć należy z podmiotami działalności gospodarczej, ich konstrukcją prawną, w tym organizacją i pozycją normatywną oraz funkcjonowaniem, ale także z okolicznością związaną z celem ich stosowania, jakim jest interes publiczny we wszystkich jego postaciach.

Specyficzne jest to, że coraz częściej publiczne prawo gospodarcze przewiduje możliwość posługiwania się instrumentami, które nie są oparte na

28 Na temat instrumentów publicznego prawa gospodarczego zob. Rafał Blicharz, „Instrumenty publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski (Warszawa: C.H. Beck, 2026), 161 i n.

tradycyjnych regulacjach administracyjnoprawnych, ale mają one charakter niewładczy, co wcale nie zaprzecza ich publicznemu celowi i możliwości ochrony interesu publicznego. Są to np. instrumenty o charakterze prywatnoprawnym, zwłaszcza konsensualnym, w tym umowy, porozumienia, kształtowanie warunków współpracy międzysektorowej. Jest to związane znacząco z kształtowaniem współpracy pomiędzy sektorem prywatnym i publicznym w obszarze zamówień publicznych[29] oraz partnerstwa publiczno-prywatnego[30] oraz zaangażowaniem kapitału prywatnego w realizację inwestycji publicznych w sektory infrastrukturalne.

Zasadniczo jednak prawodawca powinien dążyć do tego, by tworzone przez niego instrumenty oddziaływania na gospodarkę sprzyjały relacjom pomiędzy podmiotami działalności gospodarczej i optymalizowały obrót gospodarczy, ale także, by stymulowały wzrost gospodarczy.

6 Zakończenie

Oddziaływanie państwa na gospodarkę jest wieloelementowym systemem, określonym przez prawo. Jak wcześniej wskazano, w systemie tym mieszczą się podmioty, z jednej strony oddziałujące (wpływające, interweniujące), z drugiej zaś te, do których to oddziaływanie jest skierowane. Pomiędzy podmiotami oddziałującymi, czyli organami i jednostkami organizacyjnymi, a adresatami tego oddziaływania, głównie przedsiębiorcami, kształtują się różnorodne relacje wynikające (będące konsekwencjami) z faktu stosowania różnego rodzaju instrumentów wpływu państwa na gospodarkę. Zresztą relacje te wytyczają obszar badawczy (zakres) i przedmiot publicznego prawa gospodarczego, co znajduje (powinno znaleźć) odzwierciedlenie w źródłach tego prawa za sprawą państwa-prawodawcy. Państwo tworząc prawo regulujące gospodarkę powinno niewątpliwie kierować się określonymi wartościami, uzasadniać konkretne rozwiązania legislacyjne, a w ich ramach wskazywać na *sui generis* filary konstrukcji prawnych, a więc zasady publicznego prawa gospodarczego.

29 Zob. ustawę z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych (t.j. Dz. U. z 2026 r., poz. 793 ze zm.).

30 Zob. ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1637 ze zm.).

Podstawową formą oddziaływania państwa na gospodarkę jest wydawanie aktów normatywnych[31]. Stanowi ono ogromne wyzwanie, zwłaszcza obecnie, kiedy – z jednej strony – przemiany zachodzące w świecie wymuszają coraz większą aktywność legislacyjną, z drugiej natomiast – niezbędne jest uwzględnianie bardzo obszernego dorobku prawnego UE. Systemy prawne współczesnych państw stają się coraz mniej przejrzyste i komunikatywne, a samo prawo okazuje się być niezadowalającym środkiem kształtowania ładu społecznego z uwagi na braki i wady regulacji normatywnych oraz nie zawsze skuteczne rozwiązywanie praktycznych problemów.

Odpowiedniej reakcji prawodawcy wymagają nowe obszary oddziaływania państwa na gospodarkę. Niewątpliwie konieczne jest przyjmowanie we właściwym trybie i czasie określonych aktów prawnych, ale przede wszystkim kształtowanie ich merytorycznej treści i dbałość o to, by były one nie tylko odzwierciedleniem polityki społeczno-gospodarczej, lecz także mogły realnie wpływać na organizację gospodarki i funkcjonowanie jej podmiotów.

Ponieważ dla publicznego prawa gospodarczego istotne jest wskazanie odpowiednich wartości, zasad i przesłanek oddziaływania państwa na gospodarkę, a to z racji akceptowania tej okoliczności, iż oddziaływanie to ma swoje umocowanie w konstytucyjnej formule społecznej gospodarki rynkowej, przeto aksjologia PPG powinna w ramach legislacji uzasadniać celowość i zasadność ingerencji państwa w sferę wolności działalności gospodarczej. Być może warto skorzystać z konstrukcji prawnej preambuły poszczególnych aktów i tam, dla potrzeb wykładni tych aktów, czynić odwołania do aksjologii.

Problem aksjologii publicznego prawa gospodarczego jest silnie związany z kwestią poszerzania się przedmiotu regulacji tego prawa. Nie ma bowiem jednego, zamkniętego katalogu wartości, zasad i przesłanek PPG, lecz katalog ten ulega zmianom, którym kierunek nadaje przedmiot nowych sfer oddziaływania państwa na gospodarkę. Prawodawca powinien wypracować koncepcję aksjologizacji tych sfer, a tym samym wskazać na kierunek wykładni prawa.

Rozwój przedmiotowy publicznego prawa gospodarczego powinien prowadzić do znalezienia i ukształtowania optymalnych form organizacyjnych oraz kompetencji i sposobów działania dla podmiotów, zarówno

31 Szerzej: Rafał Blicharz, „Źródła publicznego prawa gospodarczego", [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. VIIIA, *Publiczne prawo gospodarcze*, red. Roman Hauser, Zygmunt Niewiadomski, Andrzej Wróbel (Warszawa: C.H. Beck, 2018), 27–40 i podana tam literatura oraz orzecznictwo.

administrujących, jak i funkcjonalnych powstających w nowych sferach oddziaływania państwa na gospodarkę. W konsekwencji konieczne jest określenie i rozszerzenie katalogu instrumentów, za pomocą których osiągane mogą być cele społecznej gospodarki rynkowej.

Trzeba przy tym zauważyć, że konstruowanie w ramach publicznego prawa gospodarczego odpowiednich modeli organizacyjnych i funkcjonalnych staje się coraz trudniejsze, jako że zarówno publicznoprawny charakter regulacji, jak i jej przedmiot – gospodarka – wymykają się spod jednoznacznych klasyfikacji i spotykają się z wieloznacznymi opisami (charakterystyką) oraz ocenami. Wynika to choćby z wielostronnej, wielopłaszczyznowej współpracy międzysektorowej w gospodarce, która to wpływa niewątpliwie na specyfikę instrumentów interwencjonizmu państwowego, określonych w szczegółowych regulacjach normatywnych. Stanowią one źródła prawa o różnym charakterze i w różny sposób można je łączyć z systemem publicznego prawa gospodarczego.

Bibliografia

Aksjologia publicznego prawa gospodarczego, red. Andrzej Powałowski. Warszawa: C.H. Beck, 2024.

Blicharz Rafał, „Źródła publicznego prawa gospodarczego", [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. VIIIA, *Publiczne prawo gospodarcze*, red. Roman Hauser, Zygmunt Niewiadomski, Andrzej Wróbel. Warszawa: C.H. Beck, 2018.

Blicharz Rafał, „Instrumenty publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski. Warszawa: C.H. Beck, 2026.

Complak Ksawery, „Komentarz do art. 22", [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. Monika Haczkowska. Warszawa: Wolters Kluwer, 2014.

Grabowski Jan, „Kryteria wyodrębnienia, przedmiot i zakres publicznego prawa gospodarczego", [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. VIIIA, *Publiczne prawo gospodarcze*, red. Jan Grabowski, Leon Kieres, Anna Walaszek-Pyzioł. Warszawa: C.H. Beck, 2013.

Kocowski Tadeusz, „Cele reglamentacji", [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. VIIIA, *Publiczne prawo gospodarcze*, red. Jan Grabowski, Leon Kieres, Anna Walaszek-Pyzioł. Warszawa: C.H. Beck, 2013.

Kohutek Konrad, „Przesłanki publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski. Warszawa: C.H. Beck, 2026.

Kość Antoni, „Relacja prawa do polityki w demokratycznym państwie prawa" *Roczniki Nauk Prawnych*, z. 1 (2002): 5–17.

Lissowska Maria, *Instytucje gospodarki rynkowej w Polsce*. Warszawa: C.H. Beck, 2008.

Panasiuk Andrzej, „Zasady publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski. Warszawa: C.H. Beck, 2026.

Piechowiak Marek, „Pomiędzy wolnością negatywną a obiektywnym dobrem. O trzech modelach procedur prawotwórczych", [w:] *Księga jubileuszowa Profesora Tadeusza Smyczyńskiego*, red. Marek Andrzejewski, Leszek Kociucki, Małgorzata Łączkowska, Anna N. Schulz. Toruń: TNOiK, 2008.

Powałowski Andrzej, „Społeczna gospodarka rynkowa w prawie polskim" *Gdańskie Studia Prawnicze*, t. XXXVII (2017): 51–62.

Powałowski Andrzej, „Wprowadzenie", [w:] *Prawo gospodarcze publiczne*, red. Andrzej Powałowski. Warszawa: C.H. Beck, 2020.

Powałowski Andrzej, „Zakres i przedmiot publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski. Warszawa: C.H. Beck, 2026.

Rabska Teresa, „Jakie prawo gospodarcze? – próba odpowiedzi" *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, nr 1 (1993): 19–25.

Romanowski Michał, „Prawo to kontekst. Fundamentalnie nie zgadzam się z HFPC w sprawie jej stanowiska wobec decyzji ministra kultury w sprawie mediów publicznych i PAP", https://monitorkonstytucyjny.eu/archiwa/27414.

Skrzydło Władysław, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. LEX/el., 2013.

Strzyczkowski Kazimierz, *Prawo gospodarcze publiczne*. Warszawa: Wolters Kluwer, 2023.

Szafrański Adam, „Aksjologia publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski. Warszawa: C.H. Beck, 2026.

Szydło Marek, *Wolność działalności gospodarczej jako prawo podstawowe*. Bydgoszcz–Wrocław: Wydawnictwo Branta, 2011.

Szydło Marek, „Podmioty publicznego prawa gospodarczego", [w:] *Wstęp do teorii publicznego prawa gospodarczego*, red. Andrzej Powałowski. Warszawa: C.H. Beck, 2026.

Władyka Tadeusz, *Model społecznej gospodarki rynkowej a transformacja ustrojowa polskiej gospodarki. Analiza prawnogospodarcza*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2002.

Wronkowska Sławomira, „Więź treściowa systemu norm prawnych – zasady prawa", [w:] Andrzej Redelbach, Sławomira Wronkowska, Zygmunt Ziembiński, *Zarys teorii państwa i prawa*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994.

Żurawik Artur, „»Interes publiczny«, »interes społeczny« i »interes społecznie uzasadniony«. Próba dookreślenia pojęć" *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, nr 2 (2013): 57–69.

Żurawik Artur, „Zasady ogólne publicznego prawa gospodarczego", [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. VIIIA, *Publiczne prawo gospodarcze*, red. Jan Grabowski, Leon Kieres, Anna Walaszek-Pyzioł. Warszawa: C.H. Beck, 2013.

This article is published under a Creative Commons Attribution 4.0 International license.
For guidelines on the permitted uses refer to
https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode